

शतमिति यथाइंद्रस्य ब्रह्महत्यानार्यादिषुरजआदिरूपेण क्षिमाएवं न दुष्कृतागोष्ठबहत्यासर्वभूतेष्वेकाधिकशततरोरूपेण क्षिमेत्यर्थः ॥ ४९ ॥ भ्रूणहमिति ब्राह्मणाश्चैव गवश्च कुलमेकं द्विधाकृतं एकत्र मंत्रास्ति
 षंतिहविरैकत्र तिष्ठतीति स्मृतेर्गवां ब्राह्मणेन सह समानं शत्वात् गोघ्नोऽपि भ्रूणहैवेत्यर्थः ॥ ५० ॥ एवमुक्त्वा पितृपसाध्यानेन तं प्रत्यवेदयत् प्रतीपं अवेदयन् हतारमपि धीपूर्वं अहंतारं न दुष्पंध्यानबलेन ज्ञात्वा तथैव लो
 केऽपि प्रमादात्कृतोऽपि गोवधोऽप्याधिरूपेण सर्वलोकापकाराया भूतकिमुत्तुद्धिपूर्वकत इति ज्ञापितवन्त इत्यर्थः ॥ ५१ ॥ केवलेति मधुपकर्कदौ गवाद्यालंभः पूर्वः कृतइत्यर्थं परंपरामात्रात्करोषि न तु तत्त्वबुद्ध्या ॥ ५२ ॥
 कारणात् हेतुतः येन भूतानामभयं सधर्म इति जानीयान्न गतानुगतिकः स्यादित्यर्थः ॥ ५३ ॥ प्रियाप्रियं हर्षविषादौ तौ हि हिंसायां प्रवर्तयतः तथाचापसंबः लुष्टोऽप्यतिदुर्मोघर्ममतिक्रामति क्रमान्न शयती

अकार्यं न दुष्पाकार्षीर्लप्स्यामस्त्वल्कले व्यथां ॥ शतं चैकं च रोगाणां सर्वभूतेष्वपातयन् ॥ ४९ ॥ ऋषयस्ते महाभागाः प्रजास्वेव हि जाजले ॥ भ्रूणहं न दुष्पंत्वा दुर्नते
 होष्यामहेह विः ॥ ५० ॥ इत्युक्त्वा ते महात्मानः सर्वतत्त्वार्थदर्शिनः ॥ ऋषयो यतयः शांतास्तपसा प्रत्यवेदयन् ॥ ५१ ॥ इदं शान शिवान्धोरानाचारानिह
 जाजले ॥ केवलाचरितत्वात्तु निपुणो नावबुध्यसे ॥ ५२ ॥ कारणं दुर्ममन्विच्छेन्न लोकाचरितं चरेत् ॥ यो ह न्यायश्च मांस्तौ तितत्रापि शृणु जाजले ॥ ५३ ॥ समौ
 तावपि मे स्यातां न हि मे स्ति प्रियाप्रियं ॥ एतदीदृशं कंधर्मं प्रशंसंति मनोषिणः ॥ ५४ ॥ उपपत्त्या हि संपन्नो यतिभिश्चैव सेव्यते ॥ सततं धर्मशीलैश्च निपुणेनोपल
 क्षितः ॥ ५५ ॥ इति श्रीमहाभारतेशांति० मोक्ष० तुलाधारजाजलि संवादे द्विषष्ट्यधिकद्विंशततमोऽध्यायः ॥ २६२ ॥ जाजलिरुवाच
 अयं प्रवर्तितो धर्मस्तुलाधारयतात्वया ॥ स्वर्गद्वारं च वर्तन्ति च भूतानामवरोत्स्यते ॥ १ ॥ रुष्याद्यन्नं प्रभवति तत्स्वमपि जीवसि ॥ पशुभिश्चौषधीभिश्च मर्त्या जीवं
 तिवाणिज ॥ २ ॥ ततो यज्ञः प्रभवति नास्ति क्वमपि जल्पसि ॥ न हि वर्तदयं लोको वातामुत्सृज्य केवलां ॥ ३ ॥ तुलाधार उवाच वक्ष्यामि जाजले द्युतिं ना
 स्मि ब्राह्मण नास्तिकः ॥ न यज्ञं च विनिं दामि यज्ञं च यज्ञविदो जनाः ॥ स्वयं ब्राह्मणा हि त्वाक्षत्रयज्ञमिहा स्थिताः ॥ ५ ॥

ति कुद्धो ह न्यास्ति नृप पीतितस्मात्सर्वभूताभयप्रदानमेव महान् धर्म इत्याशयः ॥ ५४ ॥ सेव्यते धर्मः निपुणेन च क्षुषा उपलक्षितश्च ॥ ५५ ॥ इति शांतिपर्वणि मोक्षधर्मपर्वणि नैलकंठीये भारतभाष्ये दीपे द्वि
 षष्ट्यधिकद्विंशततमोऽध्यायः ॥ २६२ ॥ ॥ ५ ॥ ये चच्छिंदंति दृषणानित्यादिना कृषिदूषयता त्वया लोकाद्वयं नाशितमित्याह अयमिति ॥ १ ॥ २ ॥ नास्ति क्व हिंसात्मकत्वेन यज्ञमिदा ॥
 ३ ॥ दन्ति अहिंसां जीविकां वक्ष्यामि वच्मि अस्मद्दृष्ट्यावानप्रस्थदृष्ट्या वनवाजीविकायाः संभवात् किं हिंसात्मकया कृष्येति भावः न च कृषिद्रोहमात्रान्नास्ति क्वयं यज्ञमिदा वाक्यता भवतीत्याह नास्मीति
 तथापि यज्ञवित्त्यज्ञो वै विष्णुरिति श्रुतेर्यो यज्ञभोक्ता रं परमात्मानं वेदसदुर्लभः ॥ ४ ॥ ब्राह्मणानां ब्रह्मविदां यज्ञः ब्रह्माभौ जीवह विषस्यागस्तस्यैव योगयेत्यर्थः स्वयं यज्ञं हिंसाभयं ज्योतिषोमादि ॥ ५ ॥